

COL·LABORACIONS

LA ICONOGRAFIA DE LES ESSLÉSIES DEL SUD DE FRANÇA (II)

SANTA MARIA DE SOUILLAC

El primer document que fa referència a Santa Maria de Souillac és factible que sigui el testament de Sant Géraud, comte i abat d'Aurillac, de l'any 909, el qual cedeix la meitat de les seves possessions a l'esmentat monestir. Aquest llegat, més tard, s'enriquirà amb les donacions de Frotard i d'Adalberque.

Amb l'arribada dels ss. XI i XII, Santa Maria de Souillac inicia una època de prosperitat i es converteix en un centre important del qual depenen més de vuitanta esglésies repartides entre el Quercy, el Limousin i el Perigord.

És en aquesta etapa d'esplendor quan Souillac acaba la construcció de l'església (1145-1150), la planimetria de la qual segueix el model d'una nau amb coberta de cúpules, freqüent a la regió del Perigord. L'origen d'aquesta tipologia es troba a l'Orient i probablement arribà l'Occident a través de les relacions tant comercials com polítiques que llavors es mantenien.

Després d'aquest període d'expansió i, de poder, Souillac, a partir de la Guerra dels Cent Anys, comença a viure un seguit de situacions menys favorables. Primer serà presa pels anglesos i més tard les Guerres de Religió la deixen en una posició força delicada fins que, cap a l'any 1632, l'abat Henry de la Mothe-Houdancourt la restaura i estableix la reforma monàstica, confirmada pel Papa Urbà VII, que reuneix un bon nombre de monestirs sota el nom genèric de "Congregació de Saint Mur". Tanmateix, els treballs de restauració foren llargs i molt lents, i no són del tot enllestits fins a l'any 1712.

La magnífica portalada de Santa Maria de Souillac.

Amb la Revolució, els béns i les propietats d'aquest monestir es posaran a la venda i els monjos en seran expulsats l'any 1790.

L'any 1803 es converteix en església parroquial, iniciant-se un període de restauracions: primer les més apressades l'any 1835, i les definitives entre el 1838-1841.

Actualment l'església conserva, restaurada, l'estructura original a l'interior i a la part de la capçalera. La porta d'accés al temple ha estat totalment transformada en època posterior. Tant és així que les escultures que a l'origen decoraven la portada són, ara, en part custodiades a l'interior del temple, adossades al mur oest.

L'estil d'aquest conjunt escultòric ens permet d'estudiar de nou les característiques de l'escola del Llenguadoc, i és comparable al de Moissac i de Beaulieu.

El relleu principal apareix dividit en tres espais. Al central, més ample que els altres, s'hi representa la llegenda de Teòfil —de tradició oriental—, la qual gaudeix a Occident de força popularitat en especial en els ss. XII i XIII. En els compartiments laterals sant Benet, amb bàcul i llibre, al cantó esquerre, i sant Pere, amb llibre i claus a la mà, al cantó dret.

L'escena del plafó central explica el relat de Teòfil, tresorer de l'església d'Adana de Cilícia, el qual refusa, per humilitat, la mitra episcopal, però, quan un jove bisbe el desposseeix del seu càrrec, se sent dolgut i procura recuperar la categoria que tenia. Per aconseguir-ho renega Crist i fa un pacte amb Satanàs, el qual pren com a Senyor, firmant un contracte de vassallatge. Una vegada el tracte és enllestit, Teòfil, se'n penedeix i demana ajut a la Verge Maria, la qual se li apareix en un somni, li fa trencar el compromís amb el dimoni i li concedeix el perdó.

Per a la narració d'aquesta faula, l'escultor de Souillac ha posat en escena tres personatges: Teòfil, el dimoni i la Verge, els quals representen tres moments de la història.

A la part inferior —d'esquerra a dreta—, hi veiem el mal esperit mostrant a Teòfil una carta escrita que es pot interpretar com el contracte del seu vassallatge. Al costat, aquests mateixos personatges, adopten una forma cerimonial en el gest de l'homenatge feudal prenent, el diable, entre les seves mans, les de Teòfil.

Al registre immediatament superior l'escena del somni, que representa l'alliberament del contracte per mitjà de la intervenció de la Verge.

Aquesta escena s'emmarca, a la part superior, per uns àngels que poden ésser considerats com els intermediaris.

En observar la composició i fer l'anàlisi de la distribució dels seus personatges, a Souillac, es fa palès que, a la part central, les figures prenen una actitud narrativa i dinàmica en oposició a les zones laterals on la posició estàtica dels personatges és ben evident. Aquesta manera de repartir l'espai defuig la concepció habitual romànica amb escenes sota una arcada, on la part del mig és ocupada per un element figuratiu estable i rígid i els costats per figures més dinàmiques o de perfil com, per exemple, a Moissac o a Chartres, entre d'altres.

Dessota el relleu principal, als muntants de la porta, hi veiem les representacions de sant Josep (esquerra) i del profeta Isaiàs (dreta).

Forma part també d'aquest conjunt el magnífic mainell esculturat (s. XII) que a l'origen enriquia la porta de l'abadia de Souillac, decorat amb gran profusió de bèsties (animals, ocells, quadrúpedes etc.) que es devoren els uns als altres, disposats damunt d'un esquema entrecreuat.

Ja a final del segle passat, l'anàlisi d'aquesta obra despertà l'interès de Violet-le-Duc, que comparà el disseny d'aquesta peça amb els animals deformats i entrecreuats que apareixen a la pàgina de la Creu de l'Evangelari de Lindisfarne. Més tard Kingsley Porter, a nivell iconogràfic, remarcà relacions en el mateix sentit que Violet-le-Duc. Emile Mâle suggereix que la font d'inspiració de l'obra de Souillac —el tema de la qual, el subratlla oriental— podria haver estat el manuscrit de Limoges (París, B1. N. Lat. 5) i, si més no, qualsevol d'influència semblant. L'anàlisi de Mâle no té, però en compte ni les possibles mostres d'art procedents del nord, ni tots aquells